

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΕΠΑ.Λ.

2018

A. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Εισαγωγικό Σημείωμα:

Ο Yuval Noah Harari είναι καθηγητής Πανεπιστημίου με αντικείμενο την Παγκόσμια Ιστορία. Το κείμενο αποτελεί τον επίλογο του βιβλίου του *Sapiens: Μια Σύντομη Ιστορία του Ανθρώπου* (2014).

ΤΟ ΖΩΟ ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΘΕΟΣ

Πριν από 70.000 χρόνια, ο homo sapiens ήταν ακόμα ένα ασήμαντο ζώο που κοιτούσε τη δουλειά του σε μια γωνιά της Αφρικής. Στις χιλιετίες που ακολούθησαν, μεταμορφώθηκε σε κυρίαρχο όλου του πλανήτη και σε φόβο και τρέμο του οικοσυστήματος. Σήμερα ο άνθρωπος βρίσκεται στο χείλος της μετατροπής του σε θεό, έτοιμος να αποκτήσει όχι μόνο αιώνια νεότητα, αλλά και τις θεϊκές ικανότητες της δημιουργίας και της καταστροφής.

Δυστυχώς, ως τώρα το καθεστώς των ανθρώπων στη γη έχει δημιουργήσει πολύ λίγα πράγματα για τα οποία μπορούμε να είμαστε περήφανοι. Έχουμε κυριαρχήσει στο περιβάλλον μας, έχουμε αυξήσει την παραγωγή τροφής, έχουμε χτίσει πόλεις, ιδρύσαμε αυτοκρατορίες και δημιουργήσαμε εκτεταμένα εμπορικά δίκτυα. Μειώσαμε, όμως, την οδύνη στον κόσμο; Ξανά και ξανά, μεγάλα άλματα στη δύναμη των ανθρώπων δεν βελτίωσαν ιδιαίτερα τη ζωή του μεμονωμένου ατόμου και συνήθως προκάλεσαν απέραντη δυστυχία στα άλλα ζώα.

Τις τελευταίες δεκαετίες έχουμε τουλάχιστον σημειώσει κάποια πραγματική πρόοδο σε ό,τι αφορά την ανθρώπινη κατάσταση, με τη μείωση της πείνας, των ασθενειών και των πολέμων. Ωστόσο, η κατάσταση των άλλων ζώων επιδεινώνεται πιο γρήγορα από ποτέ και η βελτίωση της μοίρας της ανθρωπότητας είναι πολύ πρόσφατη και εύθραυστη για να τη θεωρήσουμε σίγουρη.

Επιπλέον, παρά τα εντυπωσιακά πράγματα που είναι ικανοί να κάνουν οι άνθρωποι, παραμένουμε αβέβαιοι για τους στόχους μας και φαίνεται να είμαστε δυσαρεστημένοι όσο πάντα. Έχουμε προοδεύσει από τα κανό στα διαστημόπλοια – αλλά κανείς δεν ξέρει πού πηγαίνουμε. Είμαστε πιο ισχυροί από ποτέ άλλοτε, αλλά δεν έχουμε ιδέα τι να κάνουμε με αυτή τη δύναμη. Ακόμα χειρότερα, οι άνθρωποι φαίνεται να είναι πιο ανεύθυνοι από ποτέ. Αυτοδημιούργητοι θεοί, μόνο με τους νόμους της φύσης για συντροφιά μας, δεν δίνουμε λογαριασμό σε κανέναν. Έτσι, σπέρνουμε τον όλεθρο στα ζώα και το οικοσύστημα γύρω μας, με στόχο κυρίως την άνεση και τη διασκέδασή μας, χωρίς ποτέ να είμαστε ικανοποιημένοι.

Υπάρχει τίποτα πιο επικίνδυνο από δυσαρεστημένους και ανεύθυνους θεούς που δεν ξέρουν τι θέλουν;

(Yuval Noah Harari, *Sapiens: Μια Σύντομη Ιστορία του Ανθρώπου*, Αθήνα, εκδ. Αλεξάνδρεια, 2014, σ.427, Διασκευή)

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1η δραστηριότητα

- A1.** Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση, τη λέξη **Σωστό**, αν η πρόταση συμφωνεί με το νόημα του κειμένου, ή τη λέξη **Λάθος**, αν όχι.
- α)** Ο άνθρωπος προόδευσε σε βάρος των άλλων όντων που ζουν στη γη.
 - β)** Η βελτίωση της μοίρας της ανθρωπότητας είναι σίγουρη.
 - γ)** Η οδύνη στον κόσμο μειώθηκε.
 - δ)** Η τεχνολογική πρόοδος εξασφαλίζει την επιτυχία της πορείας της ανθρωπότητας.

Μονάδες 8

- A2.** Πώς συνδέεται ο τίτλος με το υπόλοιπο κείμενο; Τεκμηριώστε την απάντησή σας παραπέμποντας στο κείμενο.

Μονάδες 7

2η δραστηριότητα

- A3.** Να δώσετε δύο διαφορετικούς τίτλους στο κείμενο, αξιοποιώντας στον έναν τη μεταφορική χρήση της γλώσσας και στον άλλο την κυριολεκτική χρήση της γλώσσας.

Μονάδες 6

- A4.** Να γράψετε στο τετράδιό σας τις παρακάτω φράσεις, αντικαθιστώντας την κάθε υπογραμμισμένη λέξη με μία συνώνυμή της:

- α)** Στις χιλιετίες που ακολούθησαν, μεταμορφώθηκε σε κυρίαρχο όλου του πλανήτη ...
- β)** προκάλεσαν απέραντη δυστυχία στα άλλα ζώα.
- γ)** Τις τελευταίες δεκαετίες έχουμε τουλάχιστον σημειώσει κάποια πραγματική πρόοδο ...

Μονάδες 9

3η δραστηριότητα

- A5.** Με αφορμή το κείμενο και κυρίως το τελευταίο απόσπασμα «σπέρνουμε τον όλεθρο στα ζώα και το οικοσύστημα γύρω μας, με στόχο κυρίως την άνεση και τη διασκέδασή μας, χωρίς ποτέ να είμαστε ικανοποιημένοι. Υπάρχει τίποτα πιο επικίνδυνο από δυσαρεστημένους και ανεύθυνους θεούς που δεν ξέρουν τι θέλουν;», να γράψετε μία επιστολή 200-250 λέξεων προς τον συγγραφέα στην οποία θα εκφράζετε τις **σκέψεις** και τα **συναίσθηματά** σας σχετικά με τις απόψεις του.

Μονάδες 20

B. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Εισαγωγικό Σημείωμα:

Ο Θανάσης Βαλτινός είναι συγγραφέας και γράφει διηγήματα, μυθιστορήματα και σενάρια για τον κινηματογράφο. Το διήγημα *Ειδύλλιο* ανήκει στη συλλογή *Επείγουσα ανάγκη ελέου* (2015).

Ειδύλλιο¹

Δεν ήταν ακριβώς του δρόμου. Από κάπου πρέπει να το είχε σκάσει. Ήταν καθαρή και υγιής. Το τρίχωμά της γυάλιζε-εξαιρετικά νέα δηλαδή. Ενάμισι-δύο χρόνων;

Διασχίζοντας τη Βασιλίσσης Σοφίας, από Πλουτάρχου προς Ριζάρη, με πήρε από πίσω. Ήταν χαρούμενη. Με προσπερνούσε φερμάροντας², προχώραγε, ξαναγύριζε κοντά μου. Χαρούμενη. Με ακολούθησε έτσι έως τη Βασιλέως Κωνσταντίνου. Την περάσαμε μαζί. Μπήκαμε στην Αντήνορος. Έφυγε πάλι μπροστά. Πάντα τρέχοντας, πάντα φερμάροντας. Διαδήλωνε με αυτόν τον τρόπο την ευφροσύνη της. Ευφροσύνη που ζούσε, που ξαναγύριζε πίσω και με κοίταζε στα μάτια, που με εμπιστευόταν.

Στην Αστυδάμαντος σταμάτησα. Έβγαλα τα κλειδιά μου. Είχε φτάσει η ώρα. Εκείνη έπαψε να τρέχει. Ακίνητη. Ήταν μια πρώτη ραγισματιά αμφιβολίας. Είχα ψηλά ένα μεγάλο μπαλκόνι, αυτό ήταν όλο. Να την κάνω τι; Έβαλα το κλειδί στην πόρτα προσπαθώντας να μην την κοιτάξω. Συμπεριφορά δειλού. Δεν τα κατάφερα. Το μάτι μου την αναζήτησε από μόνο του. Πάντα ασάλευτη, με μιαν αξιοπρέπεια στην ακινησία της με παρακολουθούσε που την έκλεινα έξω.

Θανάσης Βαλτινός, *ΕΠΕΙΓΟΥΣΑ ΑΝΑΓΚΗ ΕΛΕΟΥ*.
Αθήνα, Εστία, 2015, σελ. 55-56.

¹ Τρυφερή ερωτική σχέση

² Φερμάρω: Κοιτάζω κάποιον ή κάτι προσεκτικά ή επίμονα

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1η δραστηριότητα

- B1.** Το διήγημα αναφέρεται στη συνάντηση του αφηγητή – ήρωα με ένα ζώο. Να αντιστοιχίσετε τα ρήματα με τα υποκείμενά τους, γράφοντας στο τετράδιό σας τους αριθμούς 1, 2, 3, 4, 5, 6 από τη **ΣΤΗΛΗ Α** και δίπλα σε κάθε αριθμό ένα από τα γράμματα Α, Β, Γ της **ΣΤΗΛΗΣ Β**.

ΣΤΗΛΗ Α - Ρήματα	ΣΤΗΛΗ Β - Υποκείμενα
1. ακολούθησε	Α. ήρωας
2. περάσαμε	Β. ζώο
3. Διαδήλωνε	Γ. ήρωας + ζώο
4. εμπιστευόταν	
5. Δεν [...] κατάφερα	
6. παρακολουθούσε	

Μονάδες 6

- B2.** Να χαρακτηρίσετε τη συμπεριφορά του ζώου αξιοποιώντας στοιχεία του διηγήματος. Να γράψετε ένα κείμενο 50-60 λέξεων.

Μονάδες 9

2η δραστηριότητα

- B3.** Να εντοπίσετε μία μεταφορά, να την αντιγράψετε και να εξηγήσετε τι πετυχαίνει ο συγγραφέας με αυτήν.

Μονάδες 8

- B4.** Γιατί ο συγγραφέας επιλέγει, την ερωτηματική πρόταση «Να την κάνω τι;», κατά τη γνώμη σας; Τι σημαίνει για την ψυχολογική κατάσταση του ήρωα;

Μονάδες 7

3η δραστηριότητα

- B5.** Ο ήρωας τελικά «κλείνει έξω» το ζώο. Ποια είναι η γνώμη σας για τη στάση του ήρωα; Ποια θα ήταν η δική σας στάση σε παρόμοια περίπτωση και γιατί; Να αναπτύξετε την απάντησή σας σε ένα ενιαίο κείμενο 100-150 λέξεων.

Μονάδες 20

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Οι απαντήσεις είναι ενδεικτικές

A. ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1^η δραστηριότητα

- A.1 α) Σ
β) Λ
γ) Λ
δ) Λ

A2. Η σύνδεση του τίτλου με το κείμενο καταδεικνύει τη μεταφορική του σημασία, καθώς η θεοποίηση του ανθρώπου επιφέρει, τελικά, την καταστροφή του πλανήτη. Η αλματώδης πρόοδος όχι μόνο δε βελτίωσε τη ζωή του ατόμου, αλλά έπληξε και τη ζωή των άλλων όντων. Η μοίρα προδιαγράφεται ζοφερή, αφού ο σύγχρονος άνθρωπος χαρακτηρίζεται ανεύθυνος, αδυνατεί να διαχειριστεί τη δύναμή του και καταστρέφει τα οικοσυστήματα. Ο συγγραφέας στο κείμενο, λοιπόν, τεκμηριώνει τη μετατροπή του ανθρώπου σε «θεό». Όπως διαβάζουμε στην πρώτη παράγραφο «Πριν από 70000 χρόνια... γωνιά της Αφρικής». Στη συνέχεια της παραγράφου αναλύονται τα θεϊκά επιτεύγματά του «αίωνια νεότητα...της καταστροφής». Στη δεύτερη παράγραφο διαβάζουμε ότι «έχουμε κυριαρχήσει στο περιβάλλον... εκτεταμένα εμπορικά δίκτυα».

2^η δραστηριότητα

A3. **Μεταφορικός**
Η παντοδυναμία του ανθρώπου, τροχοπέδη της ζωής του οικοσυστήματος
Άνθρωπος, ένας αλαζόνας θεός

Κυριολεκτικός

Η αλόγιστη ανθρώπινη πρόοδος καταστρέφει το περιβάλλον
Η αδιαφορία του ανθρώπου για το περιβάλλον του

A4. Μεταμορφώθηκε: μεταλλάχθηκε, μετατράπηκε, μετουσιώθηκε
Απέραντη: ατέλειωτη, ατέρμονα, ανεξάντλητη, απεριόριστη
Πρόοδος: εξέλιξη, βελτίωση, ανάπτυξη

3^η δραστηριότητα

A5. *Επικοινωνιακό πλαίσιο:* επιστολή προς τον συγγραφέα Yuval Noah Harari

Υφος: σοβαρό.

Ρηματικά πρόσωπα: α' ενικό - πληθυντικό, β' πληθυντικό, γ' ενικό - πληθυντικό.

Τρόπος πειθούς: επίκληση στη Λογική, και στον πρόλογο και επίλογο μπορεί να χρησιμοποιηθεί η επίκληση στο συναίσθημα.

Προσφώνηση: Αξιότιμε κύριε Yuval Noah Harari,

Πρόλογος:

Αυτο-παρουσίαση και καταγραφή, εν συντομία, του προβληματισμού που γεννήθηκε από το απόσπασμα που διαβάσατε, με έμφαση στη δοθείσα φράση.

Κύριο μέρος

Ο άξονας στον οποίο θα κινηθεί η επιχειρηματολογία καλύπτει **τα κίνητρα** που οδηγούν στην καταστροφή του περιβάλλοντος (με αφορμή τη φράση «με στόχο την άνεση και τη διασκέδασή μας»), και τις **επιπτώσεις** αυτής της συμπεριφοράς («Σπέρνουμε τον όλεθρο στα ζώα και στο οικοσύστημα», «Υπάρχει τίποτε πιο επικίνδυνο από δυσαρεστημένους και ανεύθυνους θεούς που δεν ξέρουν τι θέλουν;»).

- Η περιβαλλοντική κρίση προκύπτει ως αποτέλεσμα της κρίσης του πολιτισμού μας και των αξιών του. Η παγκόσμια οικονομία στηρίζεται στη συνεχή αύξηση της παραγωγής και τη δημιουργία επίπλαστων καταναλωτικών αναγκών, με απώτερο στόχο τη μεγιστοποίηση του κέρδους. Έτσι, θυσιάζεται απροκάλυπτα η φύση στον βωμό του πλουτισμού. Ο σύγχρονος άνθρωπος βομβαρδίζεται από καταναλωτικά πρότυπα που υπόσχονται την ευτυχία, και μαθαίνει να καταναλώνει άκριτα. Ωστόσο, γρήγορα επέρχεται ο κορεσμός, και ο άνθρωπος δεν ικανοποιείται από αυτά που κατέχει, αναζητώντας νέα αγαθά που υποτίθεται ότι θα του εξασφαλίσουν την ψυχική ικανοποίηση. Η αλόγιστη χρήση των φυσικών πόρων συνδυάζεται με τη συνεχή λειτουργία των βιομηχανικών μονάδων και την υπερπαραγωγή υλικών αγαθών, τα οποία, μετά τη χρησιμοποίησή τους, η Φύση δεν μπορεί να αποδομήσει. Ταυτόχρονα, η ανθρώπινη αλαζονεία κυριαρχεί. Ο άνθρωπος, και, ειδικότερα, η επιστημονική κοινότητα, πιστεύει στην παντοδυναμία της. Θεωρεί ότι επιβλήθηκε και ελέγχει τη Φύση. Αυτή η ανθρώπινη συμπεριφορά γεννά συναισθήματα θλίψης, οργής, αγωνίας για το μέλλον της ανθρωπότητας και της Γης.
- Αυτά τα συναισθήματα πολλαπλασιάζονται, αν κανείς αντικρύσει τις επιπτώσεις που προκαλεί η παραπάνω στάση του ανθρώπου. Το φαινόμενο του «θερμοκηπίου», η όξινη βροχή, η καταστροφή της χλωρίδας και πανίδας, η εξαφάνιση ειδών πλήττουν τη Φύση. Από την άλλη, και ο ίδιος ο άνθρωπος βιώνει τις επιπτώσεις της συμπεριφοράς του. Ασθένειες που προκαλούνται από τη μόλυνση του περιβάλλοντος απειλούν την υγεία του. Ταυτόχρονα απειλείται και η ψυχική του υγεία από το άγχος, τη μελαγχολία, την αλλοτρίωση από τη Μητέρα – Φύση. Ο άνθρωπος γίνεται πιο επιθετικός, λόγω των συνθηκών διαβίωσης αλλά και εξαρτημένος από τα τεχνητά μέσα που υποκαθιστούν τα φυσικά αγαθά.

Επίλογος: η ερμηνεία της ανθρώπινης συμπεριφοράς απέναντι στη Φύση και η καταγραφή των επιπτώσεών της δεν αρκούν για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Απαιτείται συλλογική δράση και κινητοποίηση όλων εκείνων των φορέων που μπορούν να βοηθήσουν. Σε αυτό το πλαίσιο, αφού ευχαριστήσουμε τον Yuval Noah Harari για τη δράση του, του ζητούμε να εντείνει την προσπάθειά του για την ευαισθητοποίηση της ανθρώπινης κοινότητας.

(Αποφώνηση): Σας ευχαριστώ για τον χρόνο που αφιερώσατε / με σεβασμό...

B. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

1^η δραστηριότητα

- B1. 1B
2Γ
3B
4B
5A
6B

- B2. Σε πρώτο στάδιο το ζώο, βλέποντας τον άνθρωπο στον δρόμο, δείχνει χαρούμενο και ενθουσιασμένο («ήταν χαρούμενη», «χαρούμενη», «διαδήλωνε με αυτόν τον τρόπο την ευφροσύνη της»). Φαίνεται να νιώθει ανακούφιση με την παρουσία του ανθρώπου δίπλα του και οι κινήσεις του φανερώνουν τη λαχτάρα και τη λατρεία για εκείνον («φερμάροντας... ξαναγύριζε κοντά μου»). Στη συνέχεια, οι επίμονες ματιές του στον άνθρωπο μαρτυρούν την αγωνία, την αμφιβολία και τον φόβο μήπως χάσει το προσωρινό στήριγμά του («που με εμπιστευόταν», «ραγισματιά αμφιβολίας»). Στο τέλος, παρά το ότι διαισθάνεται την εγκατάλειψή του, στέκεται με αξιοπρέπεια ακίνητο έξω από την πόρτα («πάντα ασάλευτη, με μιαν αξιοπρέπεια στην ακινησία της»).

2^η δραστηριότητα

- B3. «Ήταν μια πρώτη **ραγισματιά αμφιβολίας**»: Με τη μεταφορά αυτή ο συγγραφέας θέλει με παραστατικότητα να δώσει έμφαση στο συναίσθημα του ζώου τη δεδομένη στιγμή. Εφόσον έχει προηγηθεί αναφορά στα θετικά συναισθήματα του ζώου («χαρά, ευφροσύνη, εμπιστοσύνη στον άνθρωπο), η μεταφορά αυτή παρουσιάζει πιο έντονα την αντίφαση στον ψυχισμό του, τονίζοντας την αμφιβολία, την αγωνία και τον φόβο εγκατάλειψης, ενώ, παράλληλα, προκαλεί και συναισθήματα συμπόνοιας στον αναγνώστη.
- B4. Ο συγγραφέας επιλέγει τη συγκεκριμένη πρόταση, για να εκφράσει την αμηχανία του ήρωα για την κατάσταση με το ζώο και την αμφιβολία του για το αν θα πρέπει να το κρατήσει ή όχι. Είναι εμφανής η διστακτικότητα, το δίλημμα και ο προβληματισμός του καθώς και η προσπάθεια να δικαιολογήσει τον εαυτό του για την ανετοιμότητά του να φροντίσει το χαμένο ζώο.

3^η δραστηριότητα

- B5.** Ο ήρωας στο παραπάνω κείμενο, τελικά, αποφασίζει να εγκαταλείψει το χαμένο ζώο. Από την αφήγηση διακρίνεται η αναποφασιστικότητα και η ατολμία του να αναλάβει την ευθύνη, προκειμένου να βοηθήσει το ζώο αυτό. Θα έπρεπε να είχε δείξει ενδιαφέρον και να ενεργοποιηθεί, με στόχο να επιστρέψει το ζώο στο αφεντικό του. Αν ήμουν στη θέση του, αρχικά, θα το φρόντιζα και έπειτα θα κινούσα κάποιες διαδικασίες, για να γυρίσει στο σπίτι του. Θα σκεφτόμουν πως ο ιδιοκτήτης του ανησυχεί πολύ, και θα αναρτούσα φωτογραφίες του σε αντίστοιχες ιστοσελίδες στο διαδίκτυο ή θα ζητούσα να κοινοποιήσουν το γεγονός σε ραδιοφωνικούς σταθμούς της περιοχής. Στην περίπτωση που δεν εμφανιζόταν ιδιοκτήτης και δεν είχα τη δυνατότητα να το κρατήσω, θα απευθυνόμουν σε κάποια φιλοζωική οργάνωση, γιατί θα ήθελα να είμαι σίγουρος πως θα το αναλάβει αυτός που μπορεί να του παρέχει ό,τι χρειάζεται. Αν ενεργούσε αντίστοιχα ο καθένας από εμάς, ίσως να μην συναντούσαμε τόσα αδέσποτα καθημερινά στον δρόμο μας.